

Nærings- og handelsdepartementet

Tale 4. februar 2010

Av: Statssekretær Pål Julius Skogholt

Tildelt tid: 20 minutter

Lengde: 2175 ord

Grenseoverskridende nærings samarbeid – morgendagens nordområdesatsing fra et næringspolitisk ståsted*Innlegg under Kirkeneskonferansen, Kirkenes, 4. februar 2010*

Sjekkes mot fremføring

Kjære venner,

før jeg la på reise i dag tidlig klikket jeg meg inn på yr.no. Mens jeg ventet på drosjen kastet jeg også et blick på værstatistikken for Kirkenes. Her kan man lese at Kirkenes lufthavn i 2009 hadde en snittemperatur for februar på rundt 12 kalde grader – den desidert kaldeste måneden i året.

Jeg er fra Troms, så mørketid og kulde er jeg godt vandt til. Men av bekymring for de mange sørfra, tenkte jeg: hvorfor inviterer arrangøren godt over 200 gjester til en konferanse i den kaldeste tiden av året. Men så slo det meg: til tross for mørke og kulde, hva er vel egentlig mer naturlig enn å legge Kirkeneskonferansen til denne tiden av året?

For det er i februar Kirkenes viser seg fra sin aller beste side. Snøscootersafari, snøhotell og hundekjøring satte i alle fall dype spor i bevisstheten til journalisten

fra National Geographic; som i 2008 plukket ut Kirkenes som én av klodens 25 beste opplevelsesdestinasjoner.

Men likevel: når vi nå skriver februar måned innebærer det samtidig at solen endelig titter over horisonten - også i Kirkenes – og dagene er merkbart lengre. Det setter spor det også, og det skaper ny giv og fornyet optimisme.

Også i mitt departement aner vi konturene av lysere og bedre tider. Verdensøkonomien kan ennå ikke friskmeldes, men mye tyder på at Norge har vært Europa-mester i å takle finanskrisen. Nok en gang: Norge er annerledeslandet.

Men det er forskjeller innad i Norge. ”Finnmark er annerledesfylket”, sa en seniorøkonom i DnB NOR til Dagens Næringsliv i november.

Artikkelen tegner et ubetinget positivt bilde av Finnmark: ingen andre fylker hadde mindre økning i ledigheten gjennom 2009. Ingen andre fylker har så høy produksjon i primærnæringene, og det er fiske som dominerer.

Snøhvitutbyggingen har dessuten gitt betydelig etterspørsel til økonomien ellers i fylket – en type etterspørsel som i liten grad er påvirket av finanskrisen.

Når vi i tillegg ser lengre frem i tid: mot utviklingen av den russiske olje- og gassektoren i Barentshavet, potensialet for reiselivsnæringen i nord, mulighetene

for gruve- og mineralnæringen og utsiktene til at kysten av Nord-Norge blir et av verdens viktigste havneområder, for å nevne noe; ja, da forstår man hvorfor fremtidsoptimismen står så sterkt her - ikke bare hos Rune Rafaelsen i Barentssekretariatet, men også i hele Sør-Varanger kommune og regionen for øvrig.

Kjære venner,

utsiktene til gode tider for næringene og befolkningen i Kirkenes, Finnmark – ja, hele vår nordligste landsdel – må forstås i sammenheng med det mer vinterlige og dvalepregede bildet av regionen som har festet seg hos mange:

- Bosettings- og næringsstrukturen i Nord-Norge er svært ulik resten av landet med små og spredt lokaliserte bedrifter. Regionen – og spesielt Finnmark – har vært preget av fraflytting.
- Innovasjons- og nyskapingsevnen i både Troms og Finnmark er lav sammenlignet med landsgjennomsnittet.

Derfor er utsiktene til en ny vår og sommer – som denne konferansen også handler om – noe som fester seg og bidrar til å skape optimisme og fremtidstro.

Eller sagt med Halfdan Sivertsens ord: ”Det e'ke våren du elska mest, men løftan som han gjer. Om lyset fra ei sommersonne som aldri ska gå ner”.

”Jeg får ofte spørsmålet”, sa Stoltenberg i sin nyttårstale, ”[h]va skal vi leve av når oljen tar slutt?” Svaret, sa statsministeren, er at vi skal leve av ”hverandres arbeid og hverandres kunnskap”.

Nærings- og handelsministeren tok opp tråden under NHOs årskonferanse i forrige måned: ”Som et lite land må vi ha klare strategier. Vi må satse der vi har særskilt kompetanse. Hvor vi har særskilte forutsetninger”, sa Giske.

Det interessante er: næringslivet i nord har et massivt konkurransefortrinn i nærheten til naturressursene, og i kunnskapen om utnyttelsen av disse. Nøkkelen til vekst og velstandsutvikling i nord handler om å kombinere våre naturgitte fortrinn og kloke hoder.

13. mars i fjor skrev Nordlys på lederplass: ”Kunnskap er vår vei til innflytelse i en dans med mektige partnere som USA, Russland og EU.”

Og med dette knytter vi de nasjonale strategiene sammen med den internasjonale dimensjonen i nordområdesatsingen: Det er kunnskap det handler om når vi nå omstiller oss til en ny virkelighet; der klimautfordringene stiller krav til hvordan vi driver næringsutvikling.

Kunnskap står sentralt når vi omstiller oss til å finne nye komparative fortrinn i utviklingen av morgendagens økonomi.

- Det handler om å selge inn norsk teknologi og kunnskap, og bidra til en renere energiproduksjon når Russland begynner å utvinne naturressursene i Barentshavet.
- Men det handler også om å utnytte og videreutvikle ren energi, ikke minst være med på det som nå skjer på vindkraft. Derfor skal Nærings- og handelsdepartementet lage Norges første helhetlige strategi for miljøteknologi.
- Det handler om å utnytte potensialet for grønt reiseliv som er stort i verdens vakreste natur. Derfor kom regjeringen med sin reiselivsstrategi i 2007. Nordområdene prioriteres.
- Det handler om å legge forholdene til rette for nordnorske kompetansemiljøer for romvirksomhet på Svalbard, i Tromsø og på Andøya – et område hvor Norge har kompetansemiljøer i verdensklasse. Derfor er bevilgningen til romvirksomheten på 2010-budsjettet rekordstort med 775 millioner kroner.

- Det handler også om å se fremover og legge grunnlaget for utnyttelse av egenskapene til marine mikroorganismer i våre arktiske farvann. Her ligger det et stort verdiskapingspotensial i anvendelsen av forskningen. Og derfor fremmet regjeringen sin strategi for marin bioprospektering.

Til Nordlys den 29. januar uttalte administrerende direktør i Nussir ASA, Øystein Rushfeldt, at "[o]m 10-15 år vil mineralindustrien få større betydning enn gass og olje i Nord-Norge". Selskaper som Nussir og Store Norske har allerede begynt arbeidet med å kartlegge metalliske og andre mineralske råstoffer. Rushfeldt kan ha rett. Potensialet i nord – og spesielt i Finnmark - er stort.

Derfor bidrar regjeringen til å utvikle den mineralbaserte næringsvirksomheten i nord. Mitt departement vil gjennom Norges geologiske undersøkelser (NGU) arbeide for å bringe frem nødvendige grunnlagsdata ved geofysiske kartlegginger fra fly og helikopter.

Ny minerallov trådte i kraft 1. januar i år. Mineralloven er en næringspolitisk viktig lov. Den skal sørge for gode rammevilkår for mineralnæringen. Dette er både god næringspolitikk og god distriktspolitikk. Norsk mineralnæring har med sine nesten 5000 ansatte og mer enn 10 milliarder i omsetning behov for forutsigbare og gode rammevilkår. Loven legger til rette for en forsvarlig

forvaltning av landets mineralressurser, samtidig som den ivaretar viktige samfunnsmessige interesser knyttet til drift og opprydding.

Satsingen på romvirksomhet, marine og maritime næringer, reiseliv og mineralnæringen er viktige næringsspor i regjeringens nordområdestrategi.

Strategien legger opp til en arbeidsdeling mellom myndigheter, næringsliv og forskningsmiljø.

Politikerne skal gjøre sin del av arbeidet gjennom kraftfulle og langsiktige satsinger til utvikling av nødvendige rammevilkår. Og forskningen og næringslivet driver frem de gode løsningene gjennom innovasjon. Dette er også kjernen i innovasjonsstrategien – Norges første – som regjeringen la frem julen 2008.

Kjære venner,

også i Russland – vår store nabo i øst – har begreper som omstilling og fornying fått forsterket kraft og relevans. Drevet – eller kanskje tvunget - frem [primært] av finanskrisen og den demografiske utviklingen. Men også på grunn av en gryende anerkjennelse av klima- og miljøutfordringene.

Artikkelen ”Fremad Russland!” - som president Medvedev publiserte i september 2009 gir noen interessante pekepinner på hvordan ledelsen i Kreml ser for seg utviklingen i årene som kommer.

Og med dette kommer jeg til det store potensialet som ligger i samarbeidet med Russland – og spesielt *det grensenære samarbeidet* med Nordvest-Russland. Hva konkret ligger i dette potensialet? Og så: Hvordan legger vi - som myndigheter - til rette for at norske bedrifter og kompetansemiljø kan være med, og dra nytte av dette mulighetsrommet?

La oss ta det første først – dette med potensialet. Og jeg begynner på makronivå:

I 2008 utgjorde samhandelen mellom Norge og Russland om lag 17 milliarder kroner. Nå har vi akkurat fått inn tallene for 2009 som viser en nedgang på hele 30 prosent (fra 17 til 12 milliarder kroner).

Dette vil snu og vi vil se ny vekst, men poenget mitt er dette: En samhandel på 17 milliarder med Russland er kun 1,2 prosent av Norges totale utenrikshandel. Det er for lite. Vi må ha høyere ambisjoner, for vi utnytter ikke *det hele* potensialet.

Det er nå veien videre begynner. Samtidig som grunnleggende utfordringer består, bør vi posisjonere oss for å møte et nytt russisk vekstmarked, preget av dynamisk modernisering på viktige områder for vårt næringsliv og regionale aktører.

Innovasjon Norge har registrert om lag 130 norske bedrifter som - med en eller annen form for fast tilstedeværelse - er operative på det russiske markedet. Det er gledelig å notere at norske bedrifter stadig er interessert og ser et stort potensial i det russiske markedet. Og dette til tross for at finanskrisen har rammet russisk økonomi nokså hardt, og at Telenor har møtt store utfordringer i Russland.

De største norske selskapene holder til i Moskva, mens også en rekke små og mellomstore bedrifter er aktive i landet. Og da kommer jeg til dette med viktigheten av det grensenære.

For det er i nord vi er *mest synlige*. Ja, jeg vil si at det er vår aktivitet i nord som gjør oss mest synlige i Moskva. Dette kan synes som et paradoks, men det sier også noe om den sterke bindingen mellom sentrum og region i russisk politikk og økonomi.

I nordområdestrategien er næringsutvikling i nord et sentralt element, og veien til Nordvest-Russland ikke lang. Det vet de som bor i Kirkenes.

For Nord-Norge har det økonomiske samkvemmet med Russland hatt stor betydning; først og fremst fordi Russland har vært - og fremdeles er - det viktigste utenlandske markedet for mange nordnorske bedrifter.

Utbyggingen av russisk sokkel gir norsk leverandørindustri gode muligheter. Det gleder meg at også bedrifter fra lenger sør i Norge de senere årene viser økende interesse for markeder i Nordvest-Russland.

”Norge har en ende. Den enden er mot Russland, et ikke hvilket som helst land. Det er i nord at Norge møter verden”, sa Rune Rafaelsen til NTB, for å understreke hvilken betydning utviklingen i nordområdene og forbindelsen til Russland vil ha for hele Norge.

Vi registrerer, kanskje naturlig nok, at interessen er størst fra bedrifter på vestlandet; Hordaland og Rogaland, bedrifter med direkte eller indirekte tilknytning til petroleumsvirksomhet.

De ønsker å være med når Stockman-eventyret tar til. Russisk side har jo ved flere anledninger gjort det klart at norsk erfaring fra og teknologi på petroleumsområdet er helt nødvendig.

Statoil er Gazproms partner i Stockmans fase I, men mulighetene er der også for mindre og mellomstore bedrifter i ulike bransjer, på leverandørsiden.

Ringvirkningene av utbyggingen vil dessuten skape muligheter for næringer som for eksempel catering, reiseliv og byggebransjen.

Arvid Jensen i PetroArctic viste i et radiointervju med NRK i forrige uke til et usikkert gassmarked. Som han sa: ”Stockman-prosjektet skrinlegges”. Statoil sier de jobber videre med sine planer. Det har vært mange meldinger frem og tilbake om utbyggingen. Vi forholder oss til tidligere meldinger om at beslutningen om utbygging skal tas mot slutten av dette året.

Og så vil jeg svare på det andre spørsmålet: Hvordan skal norske myndigheter legge forholdene til rette for at norske bedrifter og kompetansmiljø kan være best mulig posisjonert *vis à vis* Russland?

Jeg tror det enkle svaret er: gjennom økt samkvem og styrket kontakt. Økt kontakt skaper tillit – gjensidig tillit, og de som driver forretning vet at dette er en forutsetning for all drift.

Kirkenes-miljøet – ført an av Barentssekretariatet, Sør-Varanger kommune og Det russiske generalkonsulatet - er sentrale tilretteleggere for økt kontakt og nærings samarbeid.

Kirkenes er det nærmeste man kommer Russland uten visum. Her er andelen av russere større enn i noen annen norsk by. - Og her ser vi gatenavnene skrevet i både latinske og kyrilliske bokstaver.

Og for mange russere er Kirkenes porten til Norge. I dag blir man ikke overrasket over å høre: "Kirkenes ne zagranitsa", eller på norsk: Kirkenes er ikke utlandet.

Kunnskap tegner seg – igjen – som et sentralt stikkord. For å dra full nytte av samarbeidet, trenger vi fagkompetanse og kulturkompetanse om Russland. Her bidrar Norsk-russisk handelskammer med betydelig input. Nordområdesenteret for logistikk i Kirkenes og Nordområdesenteret ved Høgskolen i Bodø har med sitt fokus på russlandskunnskap blitt sentrale premissleverandører.

Vi må bli flinkere på russisk språk- og kulturkunnskap. Jeg vil si det slik: her er russerne flinkere enn oss. Det knytter seg store utfordringer til kulturforskjeller, og kunnskapsutvikling er en forutsetning for brobygging til og styrket kontakt med Russland.

Vi etterspør kunnskap om Russland. Også på myndighetsnivå vil dette bidra til å videreutvikle og forsterke de lange tradisjonene om det brede nærings- og handelspolitiske samarbeidet.

Regjeringskommisjonen for økonomisk samarbeid, der Nærings- og handelsminister Giske er medformann på norsk side, er den viktigste arena for å ta opp bilaterale økonomiske spørsmål.

Russisk side har hevet ambisjonsnivået i kommisjonen. Første visestatsminister Viktor Zubkov er medformann på russisk side. Han er også styreformann i Gazprom.

Kommisjonen er blitt en aktiv og levende møteplass der aktuelle saker drøftes direkte og løpende. Kommisjonen er en naturlig arena for planlegging av større næringsrelaterte besøk og for løsning av vanskelige saker, slik som Telenor-saken.

Også andre utfordringer for norsk næringsliv i Russland, som tollspørsmål, arbeidstillatelser og saker knyttet til generelle rammevilkår for etableringer og investeringer, og standarder tas opp i kommisjonen.

Jeg har tro på at vi på denne måten, sammen med russerne, skal legge bedre til rette for økt næringssamarbeid, og for mer verdiskaping i de nordligste regioner i våre to land.

La meg helt til slutt vende tilbake til denne konferansens utgangspunkt: mulighetene for næringsutvikling i nord. Russland og det grensenære samarbeidet er en integrert del av fremtidsutsiktene for verdiskaping i nord.

Derfor har jeg valgt å fokusere så mye på russlandsdimensjonen.

”Muligheter er som soloppganger. Dersom du drøyer for lenge, vil du gå glipp av dem”, er et sitat tilskrevet den amerikanske forfatteren William A. Ward.

Som med regjeringens nordområdesatsing handler samarbeidet med Russland om å være mest mulig forberedt til å dra nytte av de store mulighetene. Kirkeneskonferansen er en viktig møteplass i denne sammenhengen.

Takk for oppmerksomheten.

---***---